



امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد



موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۴/ رمضان المبارک / ۱۴۴۶ هـ، ق مطابق ۲۴/حوت/۱۴۰۳ هـ، ش

احکام و مسایل فقهی مربوط به روزه ماه مبارک رمضان

إن الحمد لله ، نحمده ونستعينه ونستغفره ونتوب إليه ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ، ومن يضل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله صلى الله عليه وعلى آله وصحبه وسلم تسليماً كثيراً ، أما بعد:

قال الله سبحانه وتعالى: {وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ} {البقرة: ۱۸۷}

حضار گرامی و شونندگان محترم!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

علماء کرام میگویند هر کس که یک عبادتی را انجام میدهد علم آن عبادت بر او فرض است، یعنی شناخت جائز و ناجائز، مکروهات و مستحبات آن عبادت بالای او لازم است، و همچنان شناخت آن چیز هایکه همان عبادت را فاسد و یا باطل میکند. التیسیر بشرح الجامع الصغیر - للمناوی (۱ / ۳۲۹)

بناءً روزه ماه مبارک رمضان که رکن بزرگ اسلام است، پس فراگیری احکام و مسائل ضروری این رکن بزرگ لازم است تا اینکه این عبادت بزرگ به طریقه درست اداء شده و سبب رضای الله تعالی گردد.

سنت ها و مستحبات روزه ماه مبارک رمضان:

در روزه ماه مبارک رمضان سه چیز سنت و یا مستحب است:

۱- سحری خوردن در روزه ماه مبارک رمضان مستحب است.

سحری را در زبان عربی (السَّحُور) گفته میشود و سحور آن خوراکی را گفته میشود که در قسمت آخری ششم حصه شب خورده میشود. رد المحتار (۷ / ۴۸۳)

سحری خوردن را در کتب متون مستحب گفته شده است، اما در بعضی کتب فقهی مذهب سنت گفته شده است. از این

جهت مستحب است که در احادیث در باره سحری ترغیب آمده است. در حدیث شریف آمده است که در سحری کردن برکت است و دیگر اینکه فرق بین روزه ما و روزه اهل کتاب در سحری کردن است. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: **عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَتًا »**. صحیح مسلم (۳/ ۱۳۰)

ترجمه:- از انس رضی الله عنه روایت است، او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: سحری بکنید یقیناً در سحری برکت است.

توضیح: قاضی عیاض رحمه الله در باره [برکت] میگوید، برکت زیادت را گفته میشود و در اینجا مراد از برکت قوت پیدا کردن در گرفتن روزه است، و دیگر اینکه سحری از جمله خصوصیات این امت است؛ همچنان از این جهت برکت است که در سحری احتمال پیدا کردن اوقات بهتر زیاد است که آن عبارت از وقت صبح است که دعا و اعمال نیک در آن قبول شده و رحمت الله تعالی نازل میشود و دیگر اینکه کسیکه به سحری می خیزد برای او وقت نماز، ذکر و استغفار میسر میشود و کسیکه به سحری نمی خیزد او از این اعمال نیک محروم می ماند. **إكمال المعلم شرح صحیح مسلم - للقاضي عیاض (۴/ ۱۷)**

در یک حدیث شریف آمده است: **عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ فَضْلَ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَكْثَلُ السُّحُورِ** سنن النسائی (۴/ ۱۴۶)

ترجمه:- از عمرو بن العاص رضی الله عنه روایت است او میگوید که نبی علیه السلام فرمودند: یقیناً فرق در بین روزه ما و روزه اهل کتاب در سحری خوردن است.

توضیح: یعنی فرق در بین روزه ما و اهل کتاب این است که در روزه ما سحری خوردن سنت است و در روزه آنها سحری نبود؛ بلکه آنها در شب خوردن و نوش میکردند اما وقتیکه خواب میشدند روزه ایشان شروع میشد.

۲- تاخیر کردن در سحری مستحب است:

در روزه ماه مبارک رمضان دیگر عمل مستحب این است که سحری در اخیر حصه شب خورده شود، صحابه کرام میگویند وقتیکه ما با رسول الله صلی الله علیه وسلم سحری میکردیم به ظاهر شدن صبح صادق آنقدر وقت باقی می ماند که در آن پنجاه یا شصت آیت تلاوت کرده میشد.

البته سحری آنقدر تأخیر نشود که مؤذن آذان بگوید و مردم در سحری خوردن مصروف باشند، زیرا که در این طریقه خوردن و نوشیدن در صبح صادق صورت میگیرد که روزه بر آن خورده میشود. بعضی مردم اینطور عادت دارند وقتیکه مؤذن آذان را شروع کند او آب نوشیدن را شروع میکند.

بند کردن خوردن و نوشیدن قبل از آذان بخاطری مناسب است که مؤذن در وقت صبح صادق آذان میگوید که در آن وقت روز شروع شده است، پس کسیکه در این وقت خوردن و نوش کند یقیناً روزه را خورده است.

فقهاء کرام میگویند: اگر کسی در این شک و تردید باشد که صبح صادق طلوع کرده و یا خیر، پس افضل این است که سحری نخورد تا اینکه در حرام واقع نشود. (۲/ ۳۱۵)

رسول الله صلى الله عليه وسلم در باره تأخیر سحری میفرماید: عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا أَخْرُوا السَّحُورَ وَعَجَّلُوا الْفِطْرَ» د مسند أحمد (۳۹۹/ ۳۵)

ترجمه:- از ابو ذر رضي الله عنه روایت است او میگوید که نبی علیه السلام میگفتند: امت من همیشه بخیر می باشند تا وقتی که اینها در سحری تأخیر و در افطاری عجله کنند.

۳- در افطاری عجله کردن مستحب است به شرطیکه در آسمان ابر نباشد:

روزه عبادت است و عبادات به توقیف بناء اند، در احادیث به وقت تر افطار کردن ترغیب آمده است.

مطلب از عجله کردن در افطار این است که افطار کردن روزه قبل از ظاهر شدن ستاره ها باشد، وقتی که در آسمان ابر باشد در افطار کردن روزه احتیاط به کار است تا اینکه روزه از فساد حفاظت شود.. مراقی الفلاح (ص: ۲۵۶)

بعضی مردم هستند که مؤذن اذان شام را میگوید بنام احتیاط روزه خود را افطار نمی کنند، و در افطاری بدون دلیل تأخیر میکنند که این کار خلاف سنت است. نبی علیه السلام فرموده است: که امت من در خیر اند تا وقتی که در افطاری عجله کنند. وقتی که در شهرها اذان میشود باید همراه با اذان روزه افطار کرده شود. زیرا که در حال حاضر اوقات اذان در شهرها به طور دقیق تعیین شده است و وسائل دخول وقت شام هم زیاد است.

البته کسی که در مناطق مرتفع زندگی میکند و در باره غروب مطمئن نمی باشد مناسب است که خود را مطمئن کرده و روزه را افطار کند.

در باره عجله کردن افطار حدیثی آمده است: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ» مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

ترجمه:- از حضرت سهل بن سعد رضي الله عنه روایت است او میگوید یقیناً رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: همیشه مردم در خیر و راحت اند تا وقتی که در افطاری عجله کنند.

در یک حدیث شریف دیگر آمده است: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يُفِطِرُ عَلَى رُطَبَاتٍ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ رُطَبَاتٍ فَعَلَى تَمْرَاتٍ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ حَسَا حَسَوَاتٍ مِنْ مَاءٍ». سنن أبي داود-ن (۲/ ۲۷۸)

ترجمه:- از حضرت انس بن مالک رضي الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلى الله عليه وسلم روزه را افطار میکردند به خرماى تازه و اگر خرماى تازه نمى بود روزه خود را به خرماى خشک افطار میکردند و اگر خرماى خشک هم نمى بود روزه را به چند جرعه آب افطار میکردند.

خوردن روزه ماه مبارک رمضان به اثر عذر:

شریعت اسلام دین آسان و یسّر است، اگر کسی کدام عذر شرعی داشته باشد میتواند روزه را بخورد بعداً قضائی بگیرد.

افراد ذیل میتوانند روزه خود را بخورند و بعداً قضائی آنرا اعاده کنند:

۱- آن مریضیکه روزه گرفته نمیتواند و یا خوف این را داشته باشد که صحت او به تأخیر می افتد و یا هراس این را داشته باشد که به اثر روزه کدام عضوی از بدن او نقصانی میشود و یا مریضی است که امید صحتمندی در وی وجود ندارد.

۲- آن زن حامله و یا شیر دهنده که ترس و هراس این را داشته باشد که به اثر روزه در عقل او نقصانی به وجود می آید و یا خطر مرگ و مریضی او میرود. و یا به حمل او نقصان وارد میشود و یا طفل او گرسنه می ماند.
به شرط اینکه این همه امورات تنها بنا به گمان نباشد، بلکه دلیل این خطر ها به گمان غالب باشد که به تجربه ثابت شده باشد. و یا طیب برای او گفته باشد.

۳- دیگر برای کسی خوردن روزه جائز است که گرسنگی و تشنگی شدید بر او عارض شود و خوف هلاکت او موجود باشد و یا خطر از بین رفتن بعضی حواس موجود باشد. مراقی الفلاح (ص: ۲۵۸)

۴- مسافر میتواند که روزه نگیرد، البته روزه گرفتن برایش بهتر است به شرط اینکه روزه گرفتن به او کدام ضرری نرساند (خصوصاً در عصر کنونی) که در سفر هیچ نوع حرج و تکلیفی موجود نیست). و اکثر رفقاء روزه دار نیستند و در نفقه هم با رفقای شریک نباشند، روزه گرفتن برایش بهتر است، اگر در سفر برای او ضرر موجود باشد و یا اکثر رفقای او روزه نگرفته اند و در نفقه هم با رفقای خود شریک بود بهتر است که روزه نگیرد. بنا بر موافقت رفقاء خود. مراقی الفلاح (ص: ۲۵۸)

کسانی که اکثر قسمت روز را روزه نگرفته اند اما اوقات باقی مانده روز را باید روزه بگیرند:

بعضی اشخاصی اند بناء بر عذر و یا به کدام علت دیگر شریعت اسلام برایش اجازه داده است که روزه نگیرد، اما در بعضی حالات این افراد باید روزه خورده شده خود را در وقت باقی مانده بگیرند، مانند:

۱- کسی که روزه اش فاسد شود اگر چه به اساس عذر باشد، بعد از فاسد شدن روزه؛ روزه را بگیرد.

۲- آن مسافر که بعد از سفر در قسمتی از روز رمضان مقیم شود و یا به خانه بیاید.

۳- آن زنیکه از حیض و نفاس بعد از صبح صادق پاک شود.

۴- آن طفلی که در روز به بلوغ رسید و پیش از سحری صغیر بود.

۵- یا آن کافری که قبل از سحری کافر بود و سپس در روز ایمان آورد، اینچنین شخص روز باقی مانده را روزه گیرد.

اما سه شخص اول قضائی این روز را اعاده کنند و افراد اخیری قضائی روزه را نگیرند... نور الإيضاح (ص: ۱۳۳)

آن اشیا که روزه را فاسد میکند:

قاعده: اشیا که به جسم از طریق منافذ یعنی دهن، بینی، گوش، عضو مخصوص و مقعد داخل شود روزه را می شکنانند، و چیزیکه از منافذ جلد از طریق سوراخهای نازک داخل جسم شود به اثر آن روزه نمی شکند مگر اینکه اشیا مغذی باشد، بنا بر این اگر سیرم و پیچکاری مغذی نباشد روزه را نمی شکند.. (فتاوی دارالعلوم اسلامیة کراچی محمد یوسف بنوری تاون)
آن اشیا و اسبابیکه به خوردن و یا فرو بردن آنها به داخل، روزه نمی شکند قرار ذیل است:

۱- خوردن، نوشیدن، جماع کردن به فراموشی، اگر شخصی دیگری را دید که آن شخص روزه را به فراموشی خورد به حالت او بنگرد اگر به گرفتن روزه قادر بود، روزه را برای او یاد آوری کند و یاد آوری نکردن روزه مکروه است. اگر کسی چنین شخصی را دید که روزه را به فراموشی خورد و قوت روزه گرفتن را نداشت بهتر است که روزه را برای او یاد آوری نکند.

۲- به مالیدن روغن به ظاهر جلد و سرمه کشیدن، روزه نمی شکند اگر چه مزه روغن و سرمه را در گلو احساس کند.

در نهر الفایق میگویند: به مالیدن روغن در جلد و به کشیدن سرمه بخاطری روزه نمی شکند، که این اثرات به گلو از طریق منافذ کوچک داخل میشود و روزه به چیزی میشکند که از طریق منافذ عمومی داخل بدن شود. زیرا که فقهاء به این اتفاق دارند کسیکه در روزه غسل کند و آب از طریق منافذ کوچک بدن داخل شود روزه نمی شکند. حاشیة رد المحتار (۲/ ۴۳۵)

۳- به حجامت و غیبت روزه از بین نمی رود.

۴- به داخل شدن مگس، دود، گرد و غبار در دهن و گلو روزه را نمی شکند، اگر چه گرد و غبار آرد آسیاب باشد، زیرا که از این خودداری کردن امکان ندارد.

۵- به داخل شدن دود در گلو روزه نمی شکند به شرط اینکه دود را قصداً به گلوی خود داخل نکرده باشد. اگر کسی دود را قصداً به گلوی خود داخل کرد روزه او میشکند برابر است که دود عنبر باشد و یا دود عود و یا دود دیگر خوشبوئی ها، حتی تا اینکه کسی بخور را دود کند سپس آنرا به خود نزدیک کند و آنرا استشمام کند در حالیکه روزه را بیاد دارد روزه او شکست، زیرا که حفاظت دماغ و جوف از اینچنین دود ها ممکن است و این مانند: بویدن گل، آب گل و مسک نیست. زیرا که در بین بویدن هر دو تفاوت آشکارا موجود است، در صورت بویدن گل و مشک هوای خوشبو را استشمام کردن است. اما در صورت داخل کردن دود عنبر، گل و یا بخور در واقع داخل کردن جوهر عنبر، بخور و گل در جوف است. مراقی الفلاح (ص: ۲۴۶)، الدر المختار (۲/ ۴۳۴)، حاشیة رد المحتار (۲/ ۴۳۴)

پس معلوم شد که به کشیدن چلم و سگرت روزه میشکند و قضائی بالای او لازم است.

۶- اگر در وقت شستن دهن بعد از مضمضه تری که در دهن باقی میماند و با لعاب دهن و یا اینکه به گوشه‌های او آب داخل شود روزه نمیشکند. همچنان چیزهای که در بین دندانها باقی می ماند در گلو تیر شود و از اندازه دانه نخود کمتر باشد روزه نمی شکند.

همچنان اگر از بین دندان های شخصی خون بر آمد و به گلو او تیر شد اما به شکم داخل نشده روزه نمی شکند اما اگر این خون به شکم داخل شد و خون با لعاب دهن مساوی بود و یا بالای لعاب غالب بود در این صورت روزه میشکند . اگر خون از لعاب دهن کمتر بود و از گلو تیر شده بود باز روزه به اثر آن نمی شکند؛ زیرا که در این صورت خون تابع لعاب می گردد اگر اندکی مزه خون را بچشد باز در این صورت روزه میشکند. الدر المختار (۲/ ۴۳۶)

۷- اگر شخصی در حال جنابت روزه گرفت و در طول روز غسل نکرده و روزه بوده روزه او صحیح است.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَهُوَ وَقَفٌ عَلَى الْبَابِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصْبِحُ جُنُبًا وَأَنَا أُرِيدُ الصِّيَامَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « وَأَنَا أَصْبِحُ جُنُبًا وَأَنَا أُرِيدُ الصِّيَامَ فَأَغْتَسِلُ وَأَصُومُ » سنن أبي داود-ن (۲/ ۲۸۵)

ترجمه:- عائشه رضي الله عنها می گوید که مردی به رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت در حالیکه او در دروازه ایستاد بود ای رسول خدا من در حال جنابت صبح کردم و اراده روزه گرفتن را دارم (یعنی در حالت جنابت روزه گرفته ام) نبی علیه السلام برایش فرمود بر من هم صبح میشود در حال جنابت و من هم اراده روزه گرفتن را دارم پس من غسل می کنم و روزه می گیرم یعنی روزه خود را ادامه می دهم.

۸- اگر به شخصی بدون قصد قی (استفراغ) پیش شد اگر چه به پری دهن باشد روزه او صحیح است اگر بدون اراده دوباره

این استفراغ را تیر کرد اگر چه به پری دهن بود باز هم روزه او صحیح است. مراقی الفلاح (ص: ۲۴۶)
و اگر قصداً استفراغ کرد به پری دهن و یا قصداً استفراغ پر دهن را تیر کرد روزه او شکست و قضایی همان روز بالای وی
لازم است. العناية شرح الهدایة (۳/ ۲۹۰)
در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ ذَرَعَهُ الْفَيْءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ وَمَنْ
اسْتَقَاءَ عَمْدًا فَلْيَقْضِ». سنن الترمذی (۳/ ۹۸)، سنن ابن ماجه (۱/ ۵۳۶)
ترجمه:- از ابو هریره رضی الله عنه روایت است او می گوید که رسول الله صلی علیه وسلم فرمودند: به کسی که قی پیش
شد (بدون قصد) بالای او چیزی لازم نیست او اگر کسی به قصد قی کرد پس او قضایی بگیرد.
اگر قصداً آنقدر قی کرد که دهن بر آن پر نشد روزه او صحیح است و اگر همین اندازه را قصداً تیر کرد باز هم روزه او نمی
شکند. نور الإيضاح (ص: ۱۳۲)

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته